

Muziek is luisteren naar elkaar

Hans Zirkzee

Muziek is luisteren naar elkaar

Hans Zirkzee, Rotterdam 2006

VOORWOORD

Muziek is voor onze leerlingen meer dan het kunstzinnig plaatsen van klanken.

Muziek is samenwerken.

Muziek is afmaken waar je aan begonnen bent.

Muziek is op je beurt wachten.

Muziek is structuur.

Muziek is tellen.

Muziek is rekenen.

Muziek is taal.

Muziek is universeel.

Muziek is literatuur.

Muziek is zelfexpressie.

Muziek is zelfontplooiing.

Muziek is zelfvertrouwen.

Muziek is beweging.

Muziek is motoriek.

Muziek is techniek.

Muziek is fouten maken.

Muziek is leren.

Muziek is gevoel.

Muziek is spanning.

Muziek is ontspanning.

Muziek is werk.

Muziek is vrije tijd.

Muziek is spelen.

Muziek is welbehagen.

Muziek is luisteren naar elkaar.

INLEIDING

MUZIEK MAAKT SLIM

Het Mozart-effect

Muziek is samenwerken

MUZIEKONDERWIJS

MUZIEKLES

Het basicrock-patroon

Kringritmes

LESSTRUCTUUR

Kernbegrippen

Lescluster ritme

Lescluster melodie

Lescluster harmonie

LESVOORBEELDEN

REGISTRATIE

Drumdiploma

DOELSTELLINGEN

Handreikingen voor het PRO

Raamleerplan voor het PRO

Competentiemodel 'Muziek is luisteren naar elkaar'

BRONNEN

AANBEVOLEN WEBSITES

BIJLAGEN

Inventaris Spinozaweg

Inventaris Olympiaweg

Begroting

Artikelen

CD hoesje 2004

CD hoesje 2005

INLEIDING

Sinds 1993 geef ik muziekles aan leerlingen op de Praktijkschool (PRO), voorheen het Voortgezet Speciaal Onderwijs voor Moeilijk Lerende Kinderen (VSO-MLK). Daarvoor werkte ik met Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK) en leerlingen met het syndroom van Down.

In 2002 is een groot deel van het Speciaal Voortgezet Onderwijs geïntegreerd met het reguliere voortgezet onderwijs (SVO-VO). Het Speciaal Voortgezet Onderwijs bestond vóór 2002 uit zestien schooltypen. Het MLK-onderwijs werd oneerbiedig de debielenschool genoemd. Het ZMLK-onderwijs heette in de volksmond: de imbecielenschool. Het onderscheid was duidelijk. Iemand met een IQ tussen zeventig en honderd is (rand)debiel. Een IQ tussen veertig en zeventig is imbeciel en onder de veertig was je gewoon idioot.

Na de fusie met de openbare scholengemeenschap Nieuw Zuid is de Praktijkschool Rotterdam Zuid onderdeel van het reguliere VMBO. Het IQ van leerlingen in het huidige praktijkonderwijs valt binnen de bandbreedte 55-75/80. Het aannamebeleid ligt niet langer in de handen van de school. Tegenwoordig bepalen regionale verwijzingscommissies (RVC's) de toelating.

Door het project 'Weer Samen naar School' kijken scholen en leerkrachten beter naar hun leerlingen. De instroom van het speciaal onderwijs is mede hierdoor gegroeid. Vaak ligt een lange periode tussen de toetsmomenten en de werkelijke intake. Ook blijken leerlingen in de beschermde setting van het eerste jaar soms een opmerkelijke inhaalmanoeuvre te maken. Op de praktijkschool wordt de leerling daarom opnieuw getoetst. Tien procent van de leerlingen in de eerste fase stroomt door naar een hoger schooltype.

De schoolprestaties van de gemiddelde PRO-brugklasser liggen op het niveau groep 3 van de basisschool. Deze achterstand is een gevolg van aangeboren afwijkingen of andere medische oorzaken, zoals complicaties tijdens de zwangerschap of bevalling, intoxicatie, kinderziektes of ADHD. Ook zijn pedagogische diffusiteit en/of een lage sociaal economische status vaak de oorzaak van een leerachterstand. Gedragstoornissen komende de laatste jaren steeds nadrukkelijker aan de oppervlakte.

Onze leerlingen hebben een sterke behoefte aan structuur en regelmaat. Het is geen ramp als je niet goed kan leren. Via stage kan je aan werk komen, maar dan moet je je houden aan de afspraken. Structuur, regelmaat en afspraken hebben alles met muziek te maken, maar ook: de relatie tussen motoriek en cognitie komt nergens zo aan het licht als in de actieve muziekbeoefening.

Leerlingen met een grote achterstand in cognitieve ontwikkeling hebben meestal een slechte motoriek. Dit openbaart zich bij het spelen van simpele ritmische patronen. Een slechte links-rechtscoördinatie en onevenwichtig bewegen duiden op tekortkomingen.

Niemand kan meteen simultaan-autonoom bewegen met beide armen en beide benen. Aan het eind van het eerste schooljaar speelt 75 procent van de leerlingen het basicrock-patroon op het drumstel. Door het werken met kleine groepen kan een enorme vooruitgang worden geboekt.

Gedurende de ontwikkeling van de muzieklessen werd ik geconfronteerd met de positieve invloed van actieve- en passieve muziekbeoefening op de schoolprestaties. Indrukwekkend is ook de toename van de sociale- en emotionele vaardigheid van de deelnemers. Sociaal-emotioneel gezien draagt muzik maken bij aan een betere balans in de groep.

Tijdens de muziekles staat iedereen in het centrum van de belangstelling. Elke leerling laat zien wat hij kan. Het optreden is niet verplicht. Maar eenmaal toegezegd is de gang naar de schijnwerpers onherroepelijk. Zo leidt de beslissing om op te treden tot een gedenkwaardige overwinning op jezelf.

Ritmespelletjes zijn grappig en goed voor het geheugen (zie hoofdstuk III). Je moet wel op je beurt wachten en meetellen. Ritme is regelmaat en evenwicht. Het gelijkmatig leren bewegen heeft een gunstige uitwerking op leer- en gedragstoornissen. Muziek zorgt voor betere verbindingen tussen de hersenhelften. Muziek maakt slim.

Deze visie wordt ondersteund door de uitkomsten van recent wetenschappelijk onderzoek. Vooral het werk van de Duitse professor Hans Günther Bastian en het team van de Amerikaanse hoogleraren Frances Rauscher, Gordon Shaw en Katherine Ky, bleef in de internationale media niet onopgemerkt.

Het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam (BOOR) onderkent het belang van muziekonderwijs-nieuwe-stijl. Begin 2001 kwam vanuit het BOOR-innovatiefonds 25.000 gulden beschikbaar om de Praktijkschool Rotterdam Zuid zich te doen profileren als de muzikale praktijkschool.* Dit bleek een investering te zijn met een grote impact.

Mijn verslag beschrijft het curriculum voor de eerste twee leerjaren van het PRO. Ook bevat deze beschrijving lesvoorbeelden, lesmodules, de opbouw van de lesstructuur, een registratieformulier en het competentiemodel. Een belangrijk deel van dit rapport is gewijd aan de visie van prof. Dr. Hans Bastian en het 'Mozart-effect'. Tot slot zijn een lijst van aanbevolen websites en enkele recente krantenknipsels opgenomen.

Al met al ligt voor u een nieuwe visie op het muziekonderwijs aan moeilijk lerende kinderen.

Hans Zirkzee, Rotterdam 2005.

* Oorspronkelijk f 30.000, -. De overnamekosten van de muziekapparatuur bedroegen 15.000 gulden. De rest van het budget is aangewend voor onderhoud, renovatie, reparatie, vervanging en uitbreiding (zie bijlage). Sinds de fusie met scholengemeenschap Nieuw Zuid is tevens een beperkt schoolbudget voor muziek beschikbaar. De muzieklessen vinden plaats in de kelder van Nieuw Zuid aan de Olympiaweg en een muzieklokaal op de locatie Spinozaweg.

MUZIEK MAAKT SLIM

In de baarmoeder hoort de foetus geluid. De eerste geluiden zijn het kloppende hart van moeder, het ruisen van haar bloed en haar ademhaling. Later komen de geluiden van buiten. De stem van moeder. De stem van vader. Hoog laag. Hard zacht. In de verte klinken steeds meer geluiden. De klank van muziek is nog dof.

De foetus wordt geconfronteerd met zichzelf als de voetjes en de knuistjes de baarmoederwand raken. Deze beperking is de eerste ontmoeting met het ik. Het begin en het einde van de bewegingen worden neurologisch verwerkt. De verbindingen in de hersenen worden gemaakt. De foetus leert de beweging. Spanning en ontspanning. Het neurologische netwerk groeit. De synaptische schakelingen breiden zich uit. Door het ritmisch herhalen worden leervoorwaarden als zintuiglijk waarnemen, onthouden, ordenen, voorstellen en vergelijken gestimuleerd.

Geluid is een trilling, een herhaalde beweging die wordt geregistreerd door 20.000 minuscule haarcellen in elk oor. Het gehoor kan geluiden onderscheiden die een factor tien miljard (10 tot de macht 10) uit elkaar liggen! Geluid is het verplaatsen van luchtmoleculen. Muziek is geordend geluid.

Hedendaagse opvattingen binnen de ontwikkelingspsychologie, de neonatologie en neurologie benadrukken dat een liefdevolle, veilige en geborgen opvoeding de voorwaarde is voor een harmonische ontwikkeling van de neurologische netwerken en de groei van de jonge hersenen. Verstoring van deze balans als gevolg van medische factoren of pedagogische diffusiteit kan leiden tot ernstige fysiologische en mentale tekortkomingen.

Uit hersenonderzoek blijkt, dat bij musicerende kinderen de linkerhersenhalft en de rechterhersenhalft sterker met elkaar verbonden raken dan bij niet-musicerende kinderen. Muziek maken heeft een positieve en stimulerende werking op de neuronale verbindingen. De neuronen worden geactiveerd, waardoor er minder afsterven en er betere verbindingen ontstaan. Muziek spoort de beide hersenhalften aan. De melodie in de rechter hersenhalft en verwerking van ritmes in de linker hersenhalft. Wat leidt tot een betere balans tussen beide hemisferen.

Volgens professor Paul Robertson van de Bornmouth University zijn sommige elementen van muziek universeel. Iedereen heeft een antenne voor muziek. Alle mensen zijn er gevoelig voor. Muziek en onze reactie erop zijn een universeel mechanisme. Mensen en zoogdieren verwerken harmonische tonen in het rechter hersendeel. Dissonante tonen worden in het linker gedeelte van de hersens verwerkt, het logische, verbale gedeelte.

Muziek bestaat uit stukjes geluid waaraan wij onwillekeurig een emotionele betekenis geven.

HET MOZARTEFFECT

Het team van de professoren Frances H. Rauscher, Gordon L. Shaw, Linda J. Levine en Katherine N. Key (Universiteit van Californië) haalde de internationale pers met de ontdekking van het 'Mozart-effect'. De aanleiding tot deze benaming ligt in het meetresultaat van onderzoeken. Als de hersenenenergie van proefpersonen wordt omgezet in geluid, levert dit Mozart-achtige klankpatronen op. Bij dezelfde personen werd daarop het omgekeerde beproefd. Daaruit bleek dat luisteren naar muziek van Mozart het ruimtelijke voorstellingsvermogen stimuleert en verbetert. Maar het is een kortstondige invloed, het effect duurt ongeveer tien minuten. Het is dus zeker niet zo dat de hele dag luisteren naar Mozart een Pro-leerling tot een genie doet uitgroeien.

Opmerkelijk is de acute fysieke respons, die optreedt tijdens het beluisteren van de muziek van Mozart. Sensoren laten onmiddellijk een verandering in de hartslag, de bloeddruk, de huidspanning, e.d. zien. Proefpersonen en proefdieren(!) worden rustiger door het luisteren naar Mozart. De muziek van andere klassieke componisten lijkt minder geschikt, vanwege de dominante aanwezigheid van hoge tonen en de zeer harmonische opbouw van het crescendo en het decrescendo, zowel in de passages als in de gehele partituur, van een werk van Mozart.

Muziek en taal vertonen overeenkomsten. De klanken van taal en muziek zijn geluidspatronen met een inherente betekenis. Recent werd ontdekt dat er zoiets als een taalgen bestaat. Maar dan wel een bijzonder gen: het moet op jonge leeftijd worden geactiveerd. Pasgeboren kinderen die jarenlang verstoken blijven van deze activering leren nooit meer praten. Ze kunnen geluiden voortbrengen, maar slagen er niet meer in om een complexe structuur mee op te bouwen om (gedeeltelijk) abstracte betekenissen onder woorden te brengen.

'Dit leidt tot de voorzichtige conclusie dat de gave om van muziek te genieten en om muziek te creëren, in een zeer vroeg stadium geactiveerd dient te worden. In een gezin waar muziek wordt gemaakt, of waar veel naar muziek wordt geluisterd, is dit vanzelfsprekend. Dan lijkt het dus op een erfelijke muzikaliteit die in de familie zit.' (Henk de Boer)

Het artikel van Henk de Boer is te vinden op muziek-abc.com, een prima internetsite (zie de index). Het Mozart effect levert 1,75 miljoen hits op bij Altavista en 2,66 miljoen hits bij Google!

MUZIEK IS SAMENWERKEN

De bevindingen van prof. Dr. H.G. Bastian in tonen aan dat muziekonderwijs naast de intelligentie ook de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen stimuleert. Zijn omvangrijke praktijkonderzoek is gehouden op zeven Berlijnse basisscholen gedurende de periode 1992-1998. De belangrijkste conclusies uit het bijna 700 pagina's tellend onderzoeksverslag zijn:

Muziekonderwijs

- verbetert het sociale gedrag,
- bevordert de schoolprestaties,
- stimuleert de intelligentie en
- vermindert de concentratieproblemen.

De sociaal-pedagogische werking van muziek heeft een opmerkelijke invloed op het groepsproces. Muziek is een effectief middel om de sociale vaardigheden te ontwikkelen. Muziek verbetert het sociale klimaat op school. Gezamenlijk muziek maken doet het onderlinge afwijzingsgedrag van kinderen met meer dan de helft afnemen. Buitenstaanders en probleemkinderen zijn makkelijker te integreren. Iedereen die leert muziek maken zit in hetzelfde schuitje, iedereen komt aan de beurt. Het waarderingspercentage neemt daarom toe met meer dan vijftig procent.

De leerlingen van de basisschool die gedurende hun gehele schooltijd extra muzieklessen aangeboden hebben gekregen, blijken over een twee maal hoger acceptatieniveau te beschikken, dan leerlingen die weinig tot geen muziekonderwijs aangeboden kregen. Bij deze eerste groep blijkt men beter en makkelijker de medemens te kunnen respecteren dan bij de tweede groep. De sociale integratie, het subjectieve welbevinden en een positief zelfbeeld lag steeds zeer veel hoger ten opzichte van de controlegroep

Sociaal zwakke en in hun cognitieve ontwikkeling achterlopende kinderen profiteren ook van uitgebreid muziekonderwijs. Hun IQ neemt met de jaren toe, wat voor kinderen met een lager IQ dan gemiddeld zonder muziekonderwijs niet gezegd kan worden. Kinderen met een gemiddeld IQ ontwikkelen zich de eerste jaren op de basisschool op een zelfde manier. Na vijf jaar op school en vier jaar uitgebreid muziekles vertonen de kinderen op de muziekactieve basisscholen een hoger IQ.

Muzikale kinderen beschikken over praktische intelligentie, het vermogen van ervaringen te leren en na te denken over oorzaak en gevolg, evenals over het vermogen dit toe te passen in het dagelijkse leven. Het leren spelen van een instrument, muziek maken in een groep heeft een uitermate positief effect op de cognitieve, esthetische, muzikale, sociale en psychomotorische functies van ieder mens. Dat geldt ook voor de eigenschappen die te maken hebben met:

- de oog-hand coördinatie
- de verbetering van het bewegingsapparaat
- de (leer)motivatie
- de ontwikkeling van het concentratieniveau
- betrokkenheid en sociale vaardigheden
- extravert-introvert gedrag
- emotionele stabiliteit-labiliteit
- zelfkritiek en zelfbeeld
- zelfstandigheid en de opbouw van het zelfvertrouwen
- doorzettingsvermogen en prestatiedrang
- ontwikkelingspsychologische intelligentie
- muzikale aanleg en creativiteit
- verbreding van de culturele smaak

Men zet muziek actief en receptief in om psychische ziektes therapeutisch te behandelen. Er is een duidelijk verband tussen intelligentie en muzikale begaafdheid. Zodra de muzikaliteit toeneemt, neemt ook het IQ toe.

Muziek maken levert naast ontspanning en plezier ook een belangrijke positieve bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen en daarmee aan onze toekomstige maatschappij. Wetenschappers dringen er al jaren op aan om deze conclusies mee te nemen bij de opvoeding en het onderwijsbeleid.

MUZIEKONDERWIJS

De snelle maatschappelijke veranderingen, onze impulsrijke omgeving, de dynamiek op het culturele vlak, de technologische ontwikkelingen, de vernieuwingen op het terrein van de economie en arbeid zullen moeten leiden tot een drastische omslag in het pedagogisch didactisch denken en aan de eisen die aan de opvoeding en het onderwijs van de toekomst moeten worden gesteld. Ook op basis van recente neuropsychologische, ontwikkelingspsychologische en sociaal-pedagogische gegevens zal het (muziek)onderwijs fundamenteel veranderd moeten worden.

Te lang is het Nederlandse muziekonderwijs op de basisschool gedomineerd door de 'Carl Orff traditie'. Deze methode benadrukt het belang van de ritmiek. Daar is niets mis mee, maar vaak komt het erop neer dat een leerling om de twintig minuten een klap op het glöckenspiel mag geven. Leren musiceren is zoveel mogelijk spelen.

Het hogere muziekonderwijs in Nederland was tot eind 1970 te typeren als klassiek muziekonderwijs. De openbare muziekscholen konden niet inspelen op de groeiende vraag naar opleidingen lichte muziek, omdat er geen bevoegde docenten van de 'klassieke' conservatoria kwamen. De Rotterdamse Muziek- en Dansschool (RMDS), later Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR), doorbrak deze patstelling met het negeren van de

Rijksinspectie. 'Onbevoegde' pop- en jazzmusici werden aangesteld en vervulden de grote behoefte aan de lessen in Pop en Jazzmuziek. De muziekschool van de SKVR werd de grootste in Europa. In 1979 startte uiteindelijk het Rotterdams Conservatorium, als eerste in Nederland, een opleiding lichte (Pop) muziek. Vele 'grote' namen in de hedendaagse amusementsindustrie zijn afgestudeerd aan het Rotterdams Conservatorium. Nu heeft elke grote stad in Nederland een Popschool.

Na de fusie met de Rotterdamse dansacademie werd het Rotterdams Conservatorium omgedoopt tot Hoge School voor Muziek en Dans (HMD). Per 1 maart 2005 ging de HMD verder onder de naam 'Codarts', Hoge School voor de Kunsten. Codarts is een welbedachte samentrekking van Co (nservatoire), d (ance) en 'arts'.

De belangrijkste impuls voor het muziekonderwijs in Nederland is het project Proposo (Projecten in het primair onderwijs en het speciaal onderwijs), waarvan de resultaten 17 juni 2005 in Utrecht zijn gepresenteerd. Er verschenen vijftien schitterende muziekmethodes, maar geen er van is bestemd voor het Praktijkonderwijs, want het Praktijkonderwijs is niet meer 'primair' en ook niet meer 'speciaal' ...

Het is een feit dat er minder muzikles wordt gegeven op school. Er wordt niet meer klassikaal gezongen, maar buiten school des te meer. Veel (Pop)koren hebben een wachtlijst. De invloed van de opkomst van de R&B en de Hip Hop, de talrijke nieuwe, jonge zangers en zangeressen, de populariteit van talentjachten en het grote aantal muziekzenders op de televisie stimuleren het beginnen met zingen. Aantrekkelijk muziekonderwijs gaat uit van een hedendaagse repertoirekeuze.

Dat dit niet tot iedereen is doorgedrongen blijkt uit de afsluittoets van de Basisvorming 2001 voor het VMBO. Na beluistering van 'Wellingtons Sieg' van Ludwig van Beethoven moeten de leerlingen aangeven wanneer het Franse en het Engelse leger aanvallen. Deze toets is volkomen wereldvreemd. Laat VMBO-ers kennis maken met stevige, dynamische klassieke muziek, maar stel er niet van die moeilijke vragen bij.

VMBO-ers rappen en trommelen liever. Nieuw muziekonderwijs speelt daarop in. Rapteksten en beats maken. Techno met de computer. Bands zoeken op het Internet. Muziek downloaden. CD's branden (één kopie mag!). Spelen in een drumband. Dansen op de nieuwste hits. Muziek geeft pubers een identiteit.

Veranderingen in de biologische klok zijn de eerste kenmerken van het vroege puberen. Niet meer om half negen in slaap vallen, maar op een volwassen tijdstip. Brugklassers hebben de nachtrust juist nodig voor hun gigantische fysieke groei. Brugklassers zijn 's morgens niet vooruit te branden. Na de zomervakantie -uitslapen, buiten spelen, veel bewegen, goed en rustig eten- zijn ze een decimeter gegroeid. In het onderwijs zouden wij daarmee rekening moeten houden.

Een leven lang leren, het natuurlijk leren of l'education permanente zijn meer dan modische opvattingen over de juiste aanpak. Levenslange bijscholing om vernieuwingen te kunnen bijbenen is een levensvoorwaarde, want de menselijke hersenen groeien en veranderen tot op zeer hoge leeftijd! Vanzelfsprekend gebeurt dit niet met dezelfde snelheid als tijdens de prille jeugd.

Real time MRI hersenscans van schizofrene patiënten laten zien dat, ongeacht de leeftijd, het functionele gedeelte van de hersenen na het herstel is veranderd, letterlijk is gegroeid. De menselijke hersenen ontwikkelen zich niet goed als de omgeving niet stimulerend genoeg is. Actieve en passieve muziekbeoefening zijn een belangrijke neurologische impuls.

Cognitieve groei ontstaat wanneer cerebrale terreinen worden afgebakend, wanneer een structuur in de synaptische schakelingen wordt aangebracht. Leren door goed en fout. Leren door voorbeelden. Leren door imitatiegedrag. Leren door vallen en opstaan. Door wel en niet. Leren door vertrouwen, geborgenheid en liefde. De neurologische netwerken worden geactiveerd door receptieve en sensitieve stimuli. Dat vraagt om voorbeelden en doorzettingsvermogen. Fietsen en schaatsen. Als je het eenmaal kunt, je verleert het nooit meer.

Intelligentie en specifieke kennis op een bepaald terrein maken dat men ook effectiever verder kan leren en het geleerde beter kan toepassen. Het afschaffen van het hoofdrekenen vanwege de zakrekenmachine, zorgde ervoor dat het gedeelte van de hersenen waar het wiskundig denken plaatsvindt kleiner is geworden. Het gaat niet om goed hoofdrekenen, maar om de essentiële denk- en leerprocessen! Basiskennis en formele leerstrategieën zijn beide nodig.

In de pedagogische vakliteratuur beschouwt men het ontwikkelen van de volgende eigenschappen en vaardigheden als leerdoelen:

- communicatieve vaardigheden,
- samenwerkingsvaardigheden,
- flexibiliteit,
- creativiteit,
- denken in samenhang,
- zelfstandigheid,
- het vermogen met oplossingen te komen,
- leergierigheid en doorzettingsvermogen.

Het is niet verrassend dat de lat voor een arbeidsplaats steeds hoger komt te liggen. Politiek, wetenschap en industrie richten zich op zaken als expressiviteit en gedrag (contactuele vaardigheden), verdraagzaamheid (het vermogen om in een team te werken), accuratesse (de bereidheid verantwoordelijkheid te dragen) en emotionele stabiliteit (het vermogen in stresssituaties met spanning om te gaan).

'Muziek is een ideaal medium om aan deze persoonlijkheidskenmerken te werken. Muziek vraagt om expressief gedrag in expressierijke stukken, om teamwork in ensemblespel, om accuratesse bij het uitvoeren, om emotionele stabiliteit in het omgaan met podiumvrees en de intelligentie om een muziekstuk binnen zijn context te interpreteren. Muziek is voor 95% van de jongeren de belangrijkste vrijetijdsbesteding. De ontwikkelingspsychologische, de sociaal-psychologische en therapeutische functies maken dat muziek de belangrijkste rol speelt in het dagelijkse leven. De muzikale smaak geeft een jongere zijn of haar persoonlijke en sociale identiteit.'

2

MUZIEKLES

De brugklassers van het praktijkonderwijs stappen niet onbevangen hun nieuwe school binnen. Op de reguliere basisschool waren zij de 'mindere' leerling waarop iedereen neerkeek. De leerling uit het Speciaal Basisonderwijs (sbo) wist allang dat hij 'anders' is. Eenmaal samen op de Praktijkschool stabiliseren de verhoudingen zich en voelen alle leerlingen zich meer op hun gemak. Toch hebben zij moeite zich te uiten.

Losmaakoefeningen zijn in het beginstadium van de muzieklessen onvermijdelijk. Het losmaken begint met het creëren van een veilige en aangename sfeer. Een sfeer die voor de leerling herkenbaar is. We stellen elkaar voor. Iedereen is aan elkaar gelijk. Iedereen komt aan de beurt. Iedereen moet zich laten horen. De leerlingen mogen aan alle instrumenten zitten. Dat geeft status. Kinderen vinden het geweldig als een apparaat iets doet wat zij willen. Computers, knopjes, een keyboard dat is veel leuker dan ouders en leerkrachten.

Mensen moeten het muziekinstrument kunnen vinden dat bij hen past. Onze leerlingen hebben snel hun keuze gemaakt. Het is goed voor het zelfvertrouwen als zij hierin bevestigd worden. Complimenteer de leerling met zijn keuzes. Laat de leerling kennismaken met de extreme mogelijkheden van een instrument. Help met het benoemen van de aanwezige instrumenten. Begin met de meest herkenbare zaken.

Herhaal de bevestiging en de herkenning. Na de kennismakingsfase merken de leerlingen al snel wat hun mogelijkheden en beperkingen zijn. Let op de kleine minderheid die geen keuze kan maken. Angst, onzekerheid, het onbekende en ook keuzevrijheid kunnen een mentale belemmering zijn.

Ongeveer een kwart van de Pro leerlingen is zwakbegaafd als gevolg van pathologische oorzaken. Het ontbreken van een gestructureerde pedagogische aanpak of juist een extreem beschermde opvoeding zijn de andere redenen van de grote cognitieve achterstand. De leerling is verbaal en cognitief zwak, maar hij is vaak streetwise.

De meest voorkomende leer- en gedragstoornissen in het praktijkonderwijs zijn:

Aandachtstekort stoornissen:

- ADHD
- ADD
- Syndroom van Gilles de la Tourette

Emotionele stoornissen:

- stemmingsstoornissen
- angststoornissen
- dwangverschijnselen

Gedragsstoornissen:

- antisociaal gedrag
- oppositioneel opstandig gedrag

Leerstoornissen:

- dyslexie
- disorthografie
- dyscalculie
- NLD (non-verbal learning disabilities)

Pervasieve ontwikkelingsstoornis:

- autisme
- PDD-NOS (pervasive developmental disorder not otherwise specified)

Veel Pro-leerlingen hebben moeite met het benoemen van links en rechts. Zij zijn ook niet goed met klokkijken. Actieve muziekbeoefening is een belangrijk hulpmiddel bij het verbeteren van het besef van tijd en ruimte. Muziek helpt bij het leren organiseren, het indelen en het vooruit denken

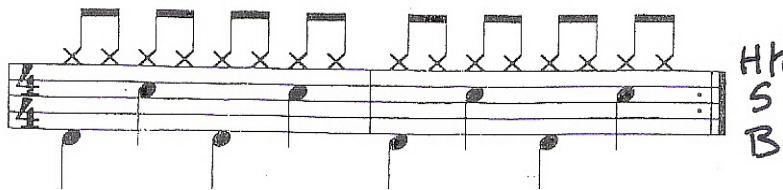

HET BASIC ROCK PATROON

Bijna alle kinderen zijn gefascineerd door het drumstel. Eenmaal erachter plaatsgenomen blijkt het bespelen veel moeilijker dan het er in eerste instantie uitzag. Om een beetje uit de handen en voeten te kunnen op een drumstel is het aanleren van het basicrock-patroon een beginvoorwaarde.

- Met de linkerhand/arm sla je op de snaredrum.
- De linkervoet/been houdt het hi-hat pedaal ingedrukt.
- De hi-hat wordt met de rechterhand/arm bespeeld.
- De rechtervoet/been bedient het basdrumpedaal.

In notenschrift:

Drie ledematen bewegen simultaan en autonoom. Het hi-hatpedaal blijft voorlopig alleen ingedrukt. Pas later moet de leerling met de linkervoet de hi-hat openen en sluiten. Vrijwel niemand kan dit patroon meteen spelen. De leerlingen krijgen de eerste maanden een intensieve, individuele begeleiding bij het aanleren van het basicrock-patroon. De hersenen moeten als het ware een nieuw netwerk vinden om de drie (vier) ledematen op deze wijze simultaan en autonoom te laten bewegen. Doorzetten is het parool.

Drummen lijkt zo gemakkelijk. Eenmaal in de schijnwerper achter het drumstel is het anders. Toch kunnen drie van de vier leerlingen het basicrock-patroon na een tijdje spelen. Verassend is telkens weer het moment waarop dit gebeurt. De leerling ervaart dat je iets kunt leren, waarvan hij dacht dat het nooit zou lukken. Als je maar doorzet. Dan ineens lukt het.

Het spelen van dit patroon maakt emotionele spanningen en motorische stoornissen snel zichtbaar. Het meebewegen van de tong of mond duidt vaak op een verminderende hersenbalkfunctie. De neurologische impulsoverdracht tussen beide hemisferen verloopt zichtbaar minder goed.

KRINGRITMES

In het eerste deel van de cursus begin ik de lessen met ritme oefeningen. De leerlingen zitten in een kring. Elke leerling ontvangt een set echte drumsticks. Als je ze tegen elkaar slaat maakt dat een leuk geluid. Na de uitleg over de eenvoudigste greep slaat de docent één tik met de stokjes. De leerling rechts van de docent herhaalt de tik, dan de tweede leerling et cetera. De docent speelt vervolgens twee tellen, drie tellen et cetera. Afwisselend gaat de reactie links of rechtsom, want de laatste leerling heeft het meeste kunnen luisteren.

De grotere getallen zijn moeilijk na te spelen. Het is ook lastig een complexer ritmisch patroon te onthouden. Door er een spel van te maken blijft de oefening leuk. Als je het fout naspeelt, ben je af en moet je de stokjes onder de stoel leggen. Ook als je voor je beurt speelt. De muzikanten moeten goed naar elkaar luisteren om de steeds moeilijker patronen

na te spelen. Uiteindelijk blijft de winnaar over en begint de nieuwe ronde. Nu in omgekeerde richting.

Een spelletje op de hi-hat laat zien hoe het met de links-rechtscoördinatie van de leerling is gesteld. Het instrument staat in het midden van de kring. Na de uitleg over de functie en de bediening daagt de docent de leerling uit door te zeggen dat hij niet tot vier kan tellen. De leerling moet met twee handen naspelen op de hi-hat: 1 2 3 4, 1 2 3 4, waarbij de 'drie' gespeeld wordt met de linkerhand. Het probleem wordt duidelijk bij het herhalen van dit R-R-L-R-patroon.

Om de (ritmische) structuur van de muziek duidelijk te maken leren de leerlingen maten tellen. Het eerste cijfer is het nummer van de maat, dus een-twee-drie-vier, twee-twee-drie-vier, drie-twee-drie-vier, vier-twee-drie-vier, etc. De leerlingen tikken de tel met de drumsticks en spreken het nummer van de maat hardop uit. Geef iedereen de tijd en ruimte om dit te leren en goed uit te spreken. Deze oefening is essentieel voor het muzikale denken.

LESSTRUCTUUR

Bij de opzet van het curriculum ben ik uitgegaan van de drie basisprincipes van de muziek: ritme, melodie en harmonie. De meeste schoolse vaardigheden komen samen in muziek, maar een tekort aan schoolse vaardigheden is geen belemmering om muziek te maken. Muziek moet uit de leerlingen zelf komen. De groepen zijn heterogeen samengesteld, dus is het belangrijk de aanleg en de voorkeur van iedere leerling vooraf te peilen. Bespeelt de leerling thuis een instrument? Wat is de muzikale smaak van de leerling? Noteer deze gegevens.

Meisjes hebben meer lef om te zingen. De jongens houden meer van drumspelen, maar er is een verschil tussen drummen en trommelen. Rappen is ook iets voor jongens. Het komt regelmatig voor dat een leerling, die geen behoefte heeft om zelf te musiceren, geïnteresseerd is in de 'technische kant' van muziek maken. Per slot van rekening is muziek ook werk.

Er wordt lesgegeven in lesblokken van 85 minuten aan ongeveer honderdvijftig leerlingen uit het 1e en 2e leerjaar. De groepsgrootte varieert van 6 tot 20. De leerlingen uit het 3e jaar kregen in het cursusjaar 2003-2004 op facultatieve basis muziek aangeboden.

In 2004-2005 is het muziekonderwijs geconcentreerd op de locatie Spinozaweg. De kelderruimte aan de Olympiaweg blijft operationeel en beschikbaar voor de leerlingen van het 3e, 4e en 5e leerjaar, ook op facultatieve basis met het accent op de middaguren.

De structuur van de lessen (85 minuten) is grofweg onder te verdelen in drie momenten.

De instructieperiode:

In het begin van het leerjaar worden de kernbegrippen geïntroduceerd en worden de nieuwe oefeningen aangeboden. Ook de klassikale oefeningen, zoals de kringritmes en het ritme-geheugenspel vinden in het eerste gedeelte van de les plaats. In de vervolgjaren bespreken we het repertoire en het optreden.

Tijdens het middengedeelte van de les krijgen telkens twee leerlingen intensieve begeleiding bij het aanleren van de drumpatronen. De andere leerlingen kunnen cd's luisteren en eventueel meezingen, instrumenten als keyboard en (bas)gitaar spelen op de koptelefoon, mp3-muziek maken met de computer. Zoekopdrachten op het Internet uitvoeren, songteksten downloaden of een muziekencyclopedie (All Music Guide) bezoeken. Op de locatie Spinozaweg kunnen de leerlingen in drie kleine groepen muziek maken met de pc. De programma's Fruityloops, Isis, Band in a Box, Magix en Internet zijn aanwezig.

KERNBEGRIPPEN

Voorbeelden van kernbegrippen die ook geschikt zijn als taal oefening of taalwerkboek:

- Hi-hat
- Basdrum
- Snaredrum
- Tom tom
- Pauk
- Plectrum
- Mengpaneel
- Microfoon
- Microfoonstandaard
- Microfoonkabel
- Jack plug
- Cannon of XLR plug
- Tulp of Cinch plug
- Versterker
- Basgitaar
- Elektrische gitaar
- Akoestische gitaar
- Bekkens
- Conga's
- Bongo's

In de loop van het schooljaar wordt het derde gedeelte van de les belangrijker. Dan zijn er de uitvoeringen en optredens. De leerlingen kunnen optreden tijdens:

- de introductieavond
- de discoavonden
- de werkweek
- de kunstmarkt
- de afsluitdag

Het optreden is niet verplicht, maar eenmaal aangemeld moet je het podium op. Veel brugklassers voelen zich niet op hun gemak zodra ze moeten zingen. Tijdens de muzieklessen staan de leerlingen ook wel in the picture, maar het optreden voor publiek is even iets anders.

Het in het openbaar zingen moet geleidelijk worden gestimuleerd. Een ideaal hulpmiddel is de hoofdtelefooninstallatie (twaalf kanalen plus meeluisteropties). De leerlingen kunnen meezingen met cd's, leren omgaan met de microfoon en het idee hebben dat ze niet te horen zijn. Dit is ook vaak feitelijk het geval, want andere leerlingen oefenen op het drumstel. De zingende leerling weet niet dat de docent kan meeluisteren.

Het is handig de namen van de potentiële zangers of zangeressen te noteren. Veel leerlingen moeten worden gepusht om over de zanginstallatie te zingen. Na een aantal maanden beheersen voldoende leerlingen het basicrock-patroon. Zij mogen afwisselend met de songs mee drummen of met een eigen cd meespelen.

LESCLUSTERS

De belangrijkste lesonderwerpen zijn onder te verdelen in de clusters ritme, melodie en harmonie:

Lescluster Ritme

Kennismaken met het instrumentarium - de namen van instrumenten - favoriete instrumenten en musici - hoe bespeel je welk instrument? - (maten)tellen - links-rechts coördinatie - hard-zacht - kringritmes - breaks - drumpatronen - rimshot - afterbeat - de belangrijkste muziekstijlen - meespelen met cd's - samen drummen - stemmen - reparaties - het optreden.

Lescluster Melodie

Elektriciteit - geluidstechniek - de zanginstallatie - apparatuur opstellen - werken als roadie of podiumbouwer - hoe bedien je een microfoonstandaard? - microfoontechniek - je eigen stem - ademhalingstechniek - kop-, borst- en buikstem - dynamiek - samenzang - (Engelse)teksten - hoe haal je teksten van Internet? - muziek met de computer - repertoire samenstellen - het optreden.

Lescluster Harmonie

Stemmen - de snaren van een (bas)gitaar - het keyboard - hoger-lager - toontreffen - toonladers - uit welk land komt deze toonladder? - mineur-majeur - het octaaf - alleen zwarte toetsen spelen - de belangrijkste toonladders - wat zijn akkoorden? - de 'pop' akkoorden - het bluesschema - samenspelen - het optreden.

Vanzelfsprekend lopen de clusters en onderdelen van de clusters gedurende het cursusprogramma door elkaar. Ook tussen de leerjaren. Hoewel het optreden meer en meer aan de orde komt. De ideale situatie ontstaat zodra in het derde gedeelte van de les de gezongen nummers kunnen worden begeleid door één of twee leerlingen op het slagwerk. Gelukkig is dit vaak mogelijk. Met een toevallig goed samengestelde groep begint de les soms met een strakke jamsessie.

Gezien de cognitieve kwaliteiten van Pro-leerlingen is het aanleren van het notenschrift geen leerdoel. Een aantal kan na verloop van tijd wel het basicrock-patroon lezen.

De leerlingen zijn zeer taalzwak. Om de tekst te leren is de cd is een bruikbaar hulpmiddel. Leerlingen schrijven meestal zelf de tekst voor hun eigen rapnummer(s). Het zingen met een orkestband zonder de oorspronkelijke zangpartij is soms mogelijk in de hogere leerjaren.

Omdat de leerlingen moeite hebben met het lezen en onthouden van tekst, is het lastig leerlingen te plaatsen bij de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR). Het wekt verbazing dat rappers op het taalniveau AVI-6 toch onvoorstelbare lappen tekst oplepelen.

De leerlingen kunnen als voorbereiding op een optreden oefenen in de pauzes en na schooltijd. Tijdens het schooljaar 2003-2004 waren er talrijke optredens van de drumgroepen uit het eerste en tweede jaar, zangvoorstellingen door de leerlingen uit de groepen 1 t/m 3 en dansoptredens door de meisjes uit het eerste en tweede jaar. Op de jaarlijkse kunstmarkt presenteren de leerlingen hun eigen cd.

Een aantal leerlingen volgt muzieklessen bij de SKVR. Veel Antilliaanse en Surinaamse leerlingen spelen in een brassband. Een enkeling verdient geld met optreden en/of podiumbouw.

LESVOORBEELDEN

Hier volgen een viertal lesvoorbeelden uit het begin van het curriculum. De 'r' staat voor het ritmecluster, een □ geeft een registratiemoment aan.

Aanwezig op elke locatie:

2x drumstel + aanvullend slagwerk, zanginstallatie + microfoons + stands, keyboards, bas/gitaar, PC settings (w.o. Isis), afspeelmogelijkheden met koptelefoonversterking (zie bijlage).

R1 Spelen/kennismaken met het instrumentarium/afspraken over de bediening/ Informeren naar favoriete muziek/genres. Het benoemen van het basisinstrumentarium, vooral: de onderdelen van het drumstel, de namen en de bediening van de elektrische apparatuur.

Wie niet kan luisteren heeft moeite met muziek. Stop is Stop. Als een einde niet te horen is, wordt dat aangegeven met het time-out gebaar. Afspraken zijn de essentie van muziek. Hou je daarom aan de afspraak. Niet omdat de docent het wil, maar omdat de muziek erom vraagt. De taal van de muziek is duidelijk voor iedereen. Wie speelt thuis een instrument of in verenigingsverband? Welke muziek/artiest vind je leuk? Heb je zelf een MP3 speler, cd audio of een pc? Noteer de gegevens van de leerling (zie registratie).

Herhalen van de namen van de elementen van het drumstel. Nadrukkelijk:

- De basdrum of kick. Te bedienen met de rechtervoet. De naam 'basdrum' goed uitspreken! De basdrum is de laagste klinkende drum. De bron van de beat. Vaak de 1 en 3. Demonstratie van een aantal herkenbare basdrum patronen. Het indrukken van het basdrumpedaal bespreken. De positie van de voet lijkt oncomfortabel, maar de scharnierbeweging moet uit de enkel komen. Dus de hiel blijft voorlopig liggen.

- De snaredrum of snarentrommel. Waarom? Aan de onderkant zitten snaren. Spelen met de linker(!) hand. Vanuit de pols en niet de schouder of elleboog. Kennismaken met de verschillende klankmomenten en posities op en van de snaredrum. De handgreep van de sticks is basic. Later: de V-grepen. Zorg ervoor dat de snaredrum goed op de standaard staat

- De hi-hat. Met de linkervoet en rechterhand. Open en close. Het geluid van de bekkens. Afstellen van de hi-hat. Goed indrukken met de linker voet. Niet draaien aan de bekkens. De Hi-hat demonteren om dit uit te leggen.

- De toms. Beide handen. Zij klinken ook als 'tomtom'. Je kunt het vel indrukken. Laten zien en horen hoe een tom gestemd wordt. Het vel kruislings opzetten.

- De floortoms of staande tom en het aanvullend slagwerk. De floortoms kunnen, liggend gespeeld worden als alttrom. De bediening van het aanvullend slagwerk uitleggen.

Oefening op de hi-hat: De groep zit in een kringopstelling. Voorwaarde: rechtop zitten. 'Jullie kunnen niet tot vier tellen.' Het R-R-L-R patroon wordt voorgespeeld. 'Naspelen lukt je nooit.' Een slechte L-R coördinatie wordt zichtbaar bij het herhalen van dit patroon. 'Je andere linkerhand.' Elke leerling uit de kring moet dit patroon correct naspelen. Noteren!

Ritme en geheugenspel/Kringritmes

Oefening bas-snare combinatie als voorbereiding op het basicrock-patroon (individueel):

Snaredrum		x		x
Basdrum	x		x	

R2 Herhaling afspraken/Behandeling snaredrum/ gebruik drumsticks
Benoemen van sommige onderdelen van de geluidsapparatuur.

Herhalen Hi-hat (links-rechts coördinatie) R-R-L-R-R-L-R noteren!

☐ Hi-hat (links-rechts coördinatie) R-R-L-R-R-L-R

Kringritmes en geheugenspel. De sets drumsticks in hoesjes (!) worden uitgedeeld

Maten tellen 1-2-3-4, 2-2-3-4, 3-2-3-4, 4-2-3-4 controle!

Dit is lastig om uit te spreken: twee-twee-drie-vier, maar iedereen moet meedoen. Hardop. Besteed extra aandacht aan de leerlingen die het totaaloverzicht verliezen. Het is begrijpelijk dat je niet op je gemak voelt als je aan de beurt bent.

☐ Maten tellen 1-2-3-4, 2-2-3-4, 3-2-3-4, 4-2-3-4

Bas-snare combinatie: basdrum-rechtersvoet, snaredrum-linkerhand
Ook oefenen in kring.

Drums (individueel):	Snare		x		x			x
	Bas	x		x			x	x

Cd's luisteren over de koptelefoons afspraken/bediening
Spelen op instrument van keuze
Begin maken met repertoirekeuze.

R3 Herhaling kernbegrippen R1 en R2. Gebruik zangmicrofoon plus afspraken/bediening. Uitleg aansluitingen/kabels etc. Wat is elektriciteit? Hoeveel stroom komt er uit het stopcontact? Wat doet een omvormer? Wat moet je doen als iemand onder stroom staat?

Maten tellen met een break op de vijfde maat, op 2-3-4 en op de 1e tel

Maten tellen 1-2-3-4, 2-2-3-4, 3-2-3-4, 4-2-3-4 controle!

Ritme en geheugenspel

Kringritmes

Uitleg/voorspelen basicrock-patroon: hi-hat-rechterhand, snaredrum-linkerhand, basdrum-rechtervoet. Linkervoet rust op hi-hat pedaal. Goed indrukken.

Drums (individueel):	Hi-hat	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	Snare		x				x				x				x		
	Bas	x				x				x				x			

R4 Herhalen uitleg aansluitingen/kernbegrippen/ bediening elektrische apparatuur/veiligheid.

Begin maken met repertoirekeuze

Kringritmes

Maten tellen tot en met M16 en afronden.

Individueel oefenen van het basicrock-patroon

☐ basicrock-patroon

De lesonderwerpen uit de lesclusters, bijvoorbeeld het stemmen van de drumvellen, krijgen in de vervolglesen een grotere rol. Het middengedeelte van de les wordt dan meer en meer gebruikt om de leerlingen nieuwe oefeningen aan te leren. Een registratiesysteem is onvermijdelijk. Afvinken wat de leerling beheerst. Niet alleen de vooruitgang van de leerling is belangrijk, je weet waar de leerling gebleven is. Het kunnen spelen van het basicrock patroon levert in het 1e jaar een hoog rapportcijfer op.

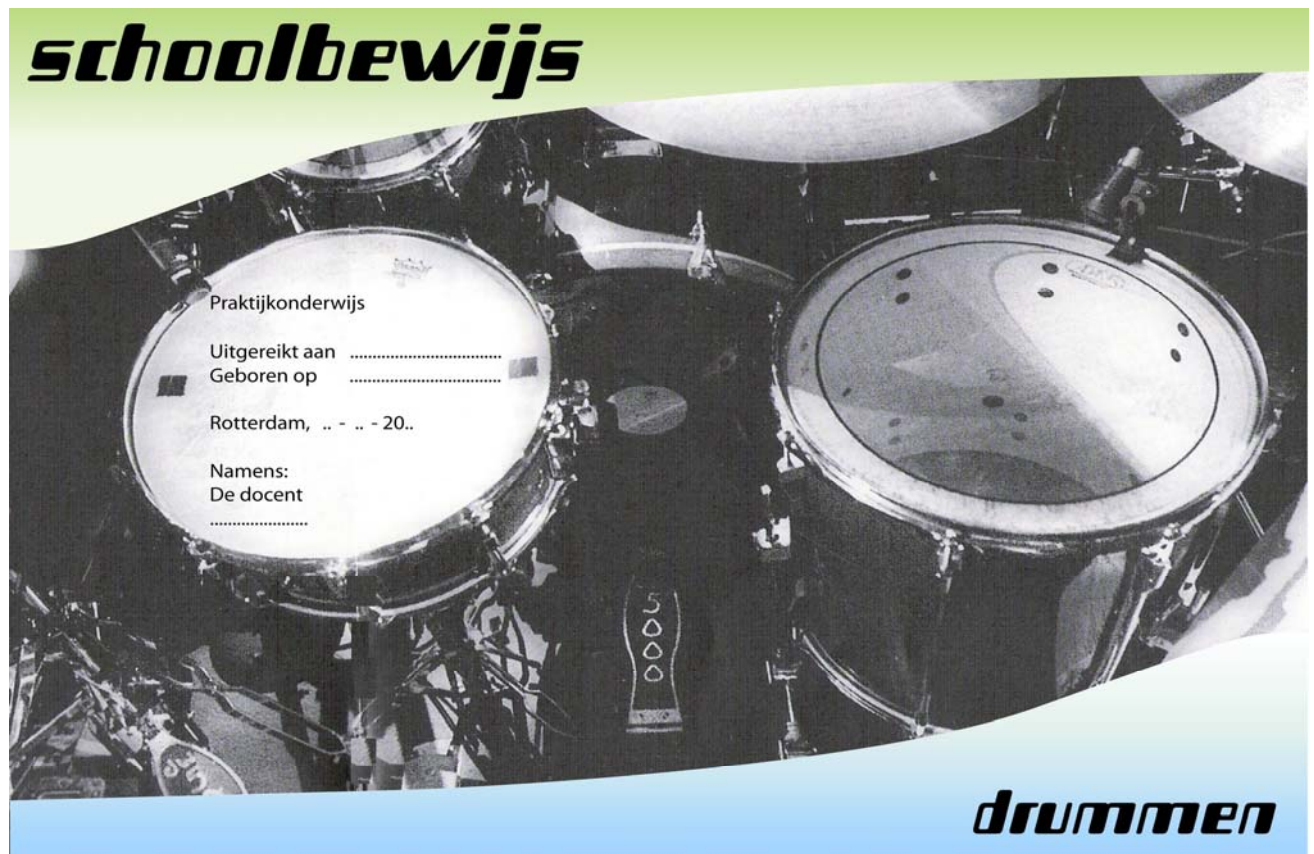
Een korte impressie van mijn lessen, gemaakt door Tessa Prinsen (23 min.), is binnenkort te zien op de website www.skalaalokala.nl

REGISTRATIE

- 1 ☐ Eigen instrument: Z=zang, R=rap, D=dans, K=keyboard, G=bas/gitaar, S=slagwerk. Plus muzikale voorkeur.
- 2 ☐ Hi-hat R-R-L-R R-R-L-R
- 3 ☐ Maten tellen (t/m 15)
- 4 ☐ Basicrock patroon
- 5 ☐ Rimshot
- 6 ☐ Afterbeat
- 7 ☐ Break en fill
- 8 ☐ Dubbele basdrum
- 9 ☐ Hi-hat open-gesloten (vier ledematen)
- 10 ☐ Snare roffel (klassieke greep)
- 11 ☐ Vervolgoefeningen
- 12 ☐ Andere instrumenten dan slagwerk
- 13 ☐ Optreden
- 14 ☐ Deelname aan de cd opname
- 15 ☐ Zangprestaties
- 16 ☐ Geluidstechniek
- 17 ☐ Muzieksoftware
- 18 ☐ Internetopdrachten

De onderdelen 2 t/m 4 zijn verplicht. Als de leerling de oefeningen 2 t/m 9 beheerst ontvangt hij of zij het Drumdiploma voor het portfolio.

DOELSTELLINGEN

Geformuleerde doelstellingen voor het muziekonderwijs op het Praktijkonderwijs en het voormalige VSO-MLK:

Streefdoel 1

De leerlingen kunnen in groepsverband een repertoire van liederen uitvoeren. Zij kunnen deze op het gehoor aangeleerde liederen in tempo uitvoeren, in de maat, ritmisch, zuiver, met frasering en articulatie en met expressie.

Zingen, afhankelijk van muzikale gave en motorische ontwikkeling, rekening houdend met:

- . Ritme
- . Maat
- . Uitspraak
- . Zuiverheid
- . Plezierbeleving

Streefdoel 2

De leerlingen kunnen in groepsverband ritmes uitvoeren van liederen die ze kennen of voorgeklapte of voorgespeelde ritmische figuren. Zij kunnen deze ritmes in tempo uitvoeren, in de maat, ritmisch, met dynamiek en frasering.

Streefdoel 3

De leerlingen kunnen bij het spelen van het repertoire de traditionele notatie meelezen. Zij kunnen muziek in overeenstemming met de muziek uitvoeren.

Streefdoel 4

De leerlingen kunnen een (buiten) muzikaal gegeven met behulp van instrumenten of met de stem aanvullen, variëren of als geheel vormgeven met gebruik van vormprincipes, klankeigenschappen of associaties.

Bron: 'Handreikingen voor het Praktijkonderwijs'
Samenwerkingsverband VSO-MLK/KPC Onderwijs Adviseurs. 's-Hertogenbosch 1997

Streefdoelen:

De leerling kan en durft muzisch vorm te geven aan gestelde opdracht, innerlijke beleving of fantasie en beleeft daaraan plezier.

Ontwikkelingsdoelen

7.2.1.1 De leerling kan alleen en in groepsverband liedjes zingen in eigen taal en uit eigen cultuur en uit de cultuur en in de taal van een ander land.

7.2.1.2 De leerling kan alleen en in groepsverband ritmes uitvoeren van liedjes die ze kennen of voorgeklapte of voorgespeelde ritmische figuren.

7.2.1.3 De leerling kan een bestaande melodie spelen m.b.v. ritme-instrumenten.

7.2.1.4 De leerling kan en durft – vanuit een gevoel of fantasie – een muziekstuk ontwerpen of op een bestaande melodie improviseren.

Bron: 'Raamleerplan voor het praktijkonderwijs'
Werkgroep educatief programma praktijkonderwijs. Amsterdam 1997

COMPETENTIEMODEL

Kernopgave: Het stimuleren van de sociaal/emotionele, muzikale en motorische ontwikkeling van de leerling.		Kerncompetentie: Het kunnen omgaan met en benoemen van de verschillende muziekinstrumenten en basisritmes door middel van actieve en passieve muziekbeoefening.
Activiteiten luisteren concentreren memoriseren reproducen tellen ordenen doorzetten samenwerken lezen presenteren uiten spelen zingen dansen optreden	Situatiebeschrijving studiosetting kringopstelling drumpodium met 2x slw bas/gitaarversterker midi toetsenbord ruimte met zanginstallatie hoofdtelefoonversterkers computers met muziek software en Internet leesruimte/kantoor/opslag	Vaardigheden/houdingen het kunnen benoemen van muziekinstrumenten en geluidsapparatuur kennismaken met de meest voorkomende muziekinstrumenten simpele ritmische patronen naspelen en onthouden maten tellen 1-2-3-4, 2-2-3-4, 3-2-3-4, 4-2-3-4 het kunnen benoemen en het beluisteren van actuele muziekstijlen en genres samenwerken/spelen met medeleerlingen alleen een muzikale prestatie leveren kennisnemen van de belangrijkste muzieksoftware het kunnen bedienen van (mp3) geluidsapparatuur zoekopdrachten op het terrein van de muziek op Internet uitvoeren het op een drumstel kunnen spelen van: ☐ R-R-L-R-R-L-R patroon ☐ het basic rock patroon (drie ledematen) ☐ een break en fill ☐ een after beat ☐ het rimshot ☐ het dubbele basdrum patroon ☐ de open-gesloten hi-hat (vier ledematen) ☐ een snare roffel (klassieke greep) songteksten downloaden zingen over een zanginstallatie samen of alleen dansen op een choreografie optreden voor een publiek
	Complicerende factoren insufficiëntiegevoelens motorische en cognitieve achterstand	Kennis en inzicht de leerling kan zich beter presenteren in het openbaar de leerling kan een eenvoudig ritmisch patroon simultaan spelen op een drumstel en/of een lied zingen over de zanginstallatie de leerling heeft geleerd beter te luisteren (naar elkaar)

BRONNEN

Music lessons cause faster rise in children's IQ (The Globe and Mail, Ontario juli 2004)
Andre Picard

2. Muziek maakt slim (uitg. Pantha Rei, Katwijk 2003)
Prof. Dr. H.G. Bastian

From Brain Research to Mass Marketed Compact Discs (University of New Orleans 2003)
David Nelson, Ph.D

Leer- en gedragstoornissen (Vademecum, 's-Hertogenbosch mei 2002)
s.b.o. Het Overpad

Het effect van muziek op cognitieve prestaties (UvT, Tilburg juni 2001)
E. de Brouwer & v. Rijcken

How music helps people learn mathematics (California University Irvine, februari 1999)
Prof. Dr. Frances H. Rauscher

Interview met J. Buitelaar, kinderpsycholoog
NOVA 22 juni 1998

Interview met Prof. dr. H. van Engeland, kinderpsycholoog AZU
VPRO 29 maart 1998

Gedragstoornissen bij kinderen - Noorderlicht
VPRO 29 maart 1998

Verslag bijeenkomst netwerk leerlingbegeleiding
RMPI, 29 januari 1998

Interview met Prof. H. Bouman, neuropsycholoog Sophia kindziekenhuis
Rotterdam, 7 juli 1997

Overbeweeglijk en ongeremd – (de Volkskrant, 2 september 1995)
René Didde

Hyperactieve kinderen – (Uitgeversmaatschappij Holland, Haarlem 1992)
Dr. Christe Schweizer, Dr. Jirina Prekop

Bewegen en muziek op agogische basis (uitg. H. Nelissen b.v., Baarn 1983)
Herman Andringa, Eric van der Pol

AANBEVOLEN WEBSITES

www.allmusicguide.com
www.muzeekmaaktslim.nl
www.music-abc.com/muzeekstart
<http://muzeek.leerlingen.com/>
www.leren.nl
www.musician.nl
www.productivitybooster.com/music
www.muzeekpromotie.nl
www.klasse.be
www.proposo.koncon.nl
www.muzeekindex.nl
www.vakspecialistmuzeek.nl
www.internetwijzer-bao.nl
www.instrumentenweb.com
www.cultuurnetwerk.nl
www.cultuurweb.nl
www.popinstituut.nl
www.vaneinden.nl/html/muzeeklinks.html
www.skalaalokala.nl

CD hoes 2004

CD hoes 2005

